

ספרי' — אוצר הספרים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ראה - אלול

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק יט

(תרגום חפשי)

יוצא לאור על ידי

"מכון לוי יצחק"

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שישים וחמש לבריאה

IN LOVING MEMORY OF MY DEAR FATHER-IN-LAW

Reb Dovid Asniel ben Reb Eliyahu ע"ה Ekman

Passed away on 5 Sivan - Erev Shavuot, 5765

ת. נ. צ. ב. ה.

DEDICATED BY HIS SON-IN-LAW AND DAUGHTER

Rabbi & Mrs. Yosef Y. and Gittel Rochel שיחי Shagalov

כתובתינו באינטרנט: <http://www.torah4blind.org>

**א. הקושי בפסוק „כי יסיתך“,
ודברי רש"י על הפסוק**

על הפסוק! „כי יסיתך אחיך בן אמך או בןך או בתך או אשת חיקך או רעך אשר כנפשך בסתר לאמר נלכה ונעבדה אלקים אחרים...“ מפרש רש"י „אחיך – מאב. או² בן אמך – מאם. אשר כנפשך – זה אביך...“. אין מובן: מדוע אין התורה מונה בין הקרובים גם את אמך ואחיותך³? כמדובר מספר פעמים⁴, מתרץ רש"י כל קושי המתעורר בפשוטו של מקרא, וכאשר אין לו הסבר לפי הפשט הוא אומר „איני יודע“⁵ וכדומה. וכיון שהקושי הנ"ל קשה לפי פשוטו של מקרא, ורש"י אינו מסבירו, יש לומר שלדעת רש"י מובן הדבר מעצמו בדרך הפשט, או שהוא מובן לפי פירוש קודם של רש"י⁶.

**ב. לכאורה נכללות כל הדרגות
ב„רעך אשר כנפשך“**

לכאורה ניתן לתרץ זאת, אך לשם כך יש להקדים שאלה אחרות: התורה מונה כאן, כדברי רש"י, את מי ש„חביבין לך“, ומדוע, איפוא, לא יימנה ביניהם מי שחביב לך בפשוטו, „רעך“?

(1) פרשתנו יג, ז.
(2) בהדפוסים שראיתי נעתקה תיבת „או“ באותיות גדולות, כהתיבות שרש"י מעתיק מהכתוב וואלי י"ל שטעות הבחור הועצער הוא וגם בזה שצ"ל ד"ה והמשך אחר: אחיך, מאב או בן אמך, מאם. ויש לברר בדפוסים אחרים ובכת"י.
(3) שגם אלו נמנו בהו' קרובים בר"פ אמור. ולהעיר דשם מקדים „אמו“ ל„אביו“.
(4) ראה לקו"ש ח"י ע' 13. ושי"ב.
(5) כבב' תולדות כה, ה. ועוד.

(6) באברבנאל כתב: ואלי התורה לא חששה לזכור האב והאם אם לפי שלא יהיה את הבנים לשוב מאחרי ה' ואם לפי שלא יפול עליהם המשפט כי הרג תהרגנו ידך תהי' בו בראשונה כי אין יצוה את האדם שיהרגו בידיו את אביו ואת אמו אשר החמירה כ"כ בכבודם ומוראם כו'. – אבל (נוסף ע"ז שזה רק לפי פירושו דרעך אשר כנפשך הוא רק רעך כפשוטו. משא"כ לפרש"י ד"ה „אחיך“ הרי א"פ לתרץ כן. ועוד – גם לפירושו קשה: (א) הו"ל לקרא להשמיענו מהו הדין באם יסיתך אביך או אמך. (ב) עדיין קשה מדוע לא נאמר גם „אחותך“.

הרא"ם אומר, שלזאת מתכוון רש"י בפירושו „אשר כנפשך, זה אביך“ – „ויחסר או“, שזה כאילו היה כתוב „רעך או אשר כנפשך (זה אביך)“, ולפי זה נכלל בפסוק גם רעך כפשוטו.

אך קשה להסביר כך את פירושו רש"י, שאם כך היה רש"י כותב מפורשות, כפי שהוא כותב לפני כן „או בן אמך“. ובמיוחד כאשר הביטוי „אשר כנפשך“ הוא ההגדרה הפשוטה של „רעך“, ורש"י צריך היה לפרש, שפשט הפסוק הוא: „אשר כנפשך“.

אפשר להסביר, במדה מסויימת של דוחק, ששני הפרטים נכללים ב„רעך אשר כנפשך“ לא כשני ענינים שונים, אלא, שבמילים „רעך אשר כנפשך“ הכוונה לכל סוגי הרעים אשר כנפשך (גם רעך כפשוטו), ורש"י מפרש רק את החידוש והתוספת על הפשט, הדרגה הגבוהה ביותר של „רעך אשר כנפשך“ – „זה אביך“⁷.

ולפי זה כולל „רעך אשר כנפשך“ את דרגות הביניים „אמך“, „אחותך“⁸.

אך עדיין קשה: (א) מדוע נמנים כל שאר הקרובים בנפרד, ודוקא „אמך“ ו„אחותך“ נכללות ב„רעך אשר כנפשך“?

(ב) יותר מכך: אם „פירש לך הכתוב את החביבין לך“⁹, הרי ודאי היה צריך לפרט את „אמך“ שהיא חביבה יותר מ„אחיך בן אמך“, ואף יותר מאביך, ועליה סביר יותר החשש „כי יסיתך“. כפי שמפרש רש"י לפני כן, בפרשת קדושים¹⁰, על „איש אמו ואביו תיראו“, ש„בכבוד הקדים אב לאם לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו בדברים“¹¹.

(7) ראה גו"א כאן.
(8) וגם עפ"ז מובן מה שלא נאמר בפירוש בהכתוב אביך – ראה פנ"י כאן.
(9) פרש"י כאן.
(10) יט, ג.
(11) באדרת אלי' להגרא"א מפרש „או רעך – זה אב, אשר כנפשך – זו אם כו“.

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש

כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!

קבצים גרפיים וקבצי טקסט:

דבר מלכות: שיחות כ"ק אד"ש מה"מ מהשנים תנש"א-תשנ"ב.

יחי המלך: קונטרס שבועי, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

המעשה הוא העיקר: לקט הוראות למעשה בפועל משיחות כ"ק אד"ש מה"מ (החל משנת תשמ"ח).

שיחת הגאולה: גיליון שבועי של ימות המשיח, בהוצאת "האגודה למען הגאולה האמיתית והשלימה".

מעייני חיי: גיליון שבועי לילדים, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

האמונה הטהורה: גיליון שבועי בעניני אחרית הימים.

קבצים גרפיים בלבד:

לקוטי שיחות: שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ היו"ל לקראת כל שבת ב-770,

על-ידי "ועד להפצת שיחות".

חדש לקוטי שיחות (מתורגם): שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ הנדפס בספרי

לקוטי שיחות, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

להקהיל קהילות: גיליון שבועי מתורתו של משיח בעניני הקהלת קהילות בשבת,

בהוצאת צ"ח העולמית, ניו-יורק.

קבצי טקסט בלבד:

פנימיות: ירחון לבני הישיבות, בהוצאת מרכז את"ה בארץ הקודש.

ליקוט יגונים: שתי חוברות על הניגונים שניגן וביאר כ"ק אד"ש מה"מ, בהוצאת קה"ת (תשנ"ב).

דרך הישרה: (אידיש) קונטרס מיוחד לילדים, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

לעבן מיט דער צייט: (אידיש) קטעים לפרשת השבוע מתוך הספר, בהוצאת ישיבת

"אהלי תורה", ניו-יורק.

דבר תורה: (אידיש) דף שבועי לילדים, היו"ל על-ידי מוסד חינוך "אהלי תורה", ניו-יורק.

כמו-כן ניתן להוריד באתר את "קונטרס בית רבינו שבבבל"

ושיחת ש"פ שופטים ה'תנש"א

מדור מיוחד לספרים וחברות באנגלית בעניני גאולה ומשיח!

האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב

וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

**ג. „דבר הכתוב בהווה” –
מפורטים רק הקרובים
שייתכן ש„יסיתך”**

ההסבר לכך הוא: רש"י כבר ציין מספר פעמים¹² את הכלל „דבר הכתוב בהווה”. גם בפסוק זה עצמו אומר רש"י על המילה „בסתר” – „דבר הכתוב בהווה שאין דברי מסית אלא בסתר”. כלומר, הכלל של „דבר הכתוב בהווה”, לפי רש"י, אינו חל רק כאשר יש שתי אפשרויות להתבטא ואז בוחרת התורה בלשון של „הווה”, אלא שמשום כלל זה אף מאריך התורה בלשונה. ובענייננו, היא מוסיפה את המילה „בסתר”.

ובדומה לכך: בפסוק „כי יסיתך...” מדובר על אדם שלגביו ייתכן ש„יסיתך בנך או בתך או רעך אשר כנפשו (זה אביך)”.¹³ כלומר, אדם מבוגר בעל משפחה וילדים מבוגרים מצוי יותר „בהווה” כרגיל¹⁴ שהענין של „יסיתך” יגיע רק מן הקרובים המוזכרים בפסוק, ולא מאחותו או מאמו¹⁵.

**ד. שני סוגי ההסתה של האדם
מצויים בדרך כלל בקרובים**

ההסבר לענין זה הוא: ההסתה „נלכה ונעבדה אלקים אחרים...” אפשרית בשתי

(12) משפטים כא, כה, כז, יז, כא. ל. וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 137 ואילך, על השינויים והצורך בכל הפירושים.

(13) הטעם בזה י"ל ע"ד הפשט, כי העונש „ידך תהי' בו בראשונה להמיתו” יתכן בזה דוקא שסיפק בידו לעשות, משא"כ זקן או צעיר ביותר.

או י"ל דענין „כי יסיתך גו' אשר לא ידעת” שייך ע"ד הרגיל בזה דוקא, משא"כ בגיל צעיר שאינו בדעה וידיעה רבה כ"כ. וכן לאורך באדם זקן אין רגיל (שאחרים ינסו להשפיע עליו) לשנות אופן החיים שלו ובפרט עד כדי לעבוד ע"ז ש„לא ידעת גו'”.

(14) ועפ"ז מה שכתב רש"י „פירש לך הכתוב את החביבין לך ק"ו לאחרים” – דלכאורה כיון ד„דבר הכתוב בהווה” אין צריך לזה – י"ל ע"ד משנת בלקו"ש ח"ז שם (ס"ט) ש„דבר הכתוב בהווה” מתאים בכלל בדוגמא אחת ולא כשהכתוב מביא ב' דוגמאות ויותר. ולכן הוצרך רש"י לפרש „פירש לך הכתוב את החביבין לך כו'” כדלקמן. ובפשטות י"ל דרש"י שולל הטעות דרך אלה שפירש הכתוב (וטעמו וההוכחה – זיל בתר טעמי).

(15) ובפרט שהכתוב נאמר בסגנון של סיפור שבו יותר מסתבר לומר שהוא מצד „דבר הכתוב בהווה”. ראה לקו"ש שם ע' 135 ואילך (ס"ז) ובהערה 35 שם.

דרכים: א) על ידי סיבות בשכל ובאמונה – אדם שהוא בעל כח השפעה על זולתו בעניני אמונה וכדומה, ומסיתו „נלכה ונעבדה אלקים אחרים”. ב) עקב עסקי שכנות¹⁶ וידידות גדולה של האחד לשני בחייהם – יכול אדם לשכנע ולפתות את זולתו לעבוד עבודה זרה, גם ללא סיבות בהגיון ובאמונה.¹⁷

אך מובן, שגם הדרך הראשונה של „יסיתך... נלכה ונעבדה אלקים אחרים” כרוכה בדרך כלל בקירוב ביניהם עקב קירבת משפחה המאפשרת „יסיתך” לדבר חמור כל כך כעבודה זרה, ובמיוחד – „בסתר”.

אלה הם, באופן כללי, שני הסוגים שמונה התורה: במקרה של „אחיך מאב או בן אמך מאם” – ההסתה בדרך כלל היא על ידי טעמים בשכל ובאמונה, ויותר מכך האב שיש לו השפעה רבה ביותר על בנו בעניני אמונה. ואילו במקרה של „בנך או בתך או אשת חיקך” ההשפעה אינה על ידי הסברים בשכל ובאמונה, אלא על ידי הקשר הקרוב שבין הילדים והאשה לבין האב והבעל, שהרי זהו ההיפך מהרגיל ש„בנך” או „בתך” או „אשת חיקך” ישפיעו בדרך של שכל ואמונה על האב והבעל לעזוב את עבודת ה' וללכת ל„אלקים אחרים אשר לא ידעת...”.

אך כיון שגם הדרך הראשונה של יסיתך „בסתר”, על ידי טעמים בשכל ובאמונה, רגיל בדרך כלל כאשר יש קירבת משפחה ביניהם, כדלעיל, לכן כוללת התורה את שני האופנים ביחד ובסדר מלמטה למעלה בקירבה: אחיך מאב (שהוא בעל משפחה כשלעצמו) – שהם קשורים ביניהם בהיותם יורשי האב, וכך הם באים במגע זה עם זה. בן אמך מאם – אליו הקשר חזק יותר, כי יש להם אם אחת, כפי שרואים במציאות¹⁸. יותר מכך – הקירבה והשייכות שבין בנך או בתך לאביהם. יותר

(16) ראה פרש"י במדבר ג, כט. שם, לה.

(17) ומוכן שאי"ז מצד דיבורו (נלכה ונעבדה גו') לבד (ראה דעת זקנים מבעלי התוס' בשם הרב בכור שור), שהרי נאמר „כי יסיתך” שפרש"י „גרודי (אגרייצון). וראה מלבי"ם לספרי כאן.

(18) ראה קדושין פ, ב. ראב"ע ובעלי התוס' כאן. וראה וירא כ, יב. ולהעיר מפרש"י תולדות כז, כט.

מכך – הקירבה של „אשת חיקך“¹⁹. ומעל לזאת²⁰ – רעך אשר כנפשך. ולפיכך מונה אותם התורה בסדר זה²¹.

ה. „אחות“ ו„אם“ אינן יכולות להשפיע בדרך כלל בענין זה

לפי זה מובן בפשטות מדוע אין התורה מזכירה את אחותך ואמך: בדרך כלל אין אדם מבוגר ובעל משפחה משלו קשור מאד לאחותו, שגם לה יש בדרך כלל משפחה משלה, עד כדי כך שתוכל להשפיע עליו „בסתור“ ולהסיתו, „גלכה ונעבדה אלקים אחרים אשר לא ידעת...“.

וכך גם לגבי אמך: אמנם, אליה יש לו קירבה, אך אין לה השפעה עליו בעניני אמונה. וגם מצד הרגשות, כאשר מדובר באדם מבוגר, שיש לו כבר ילדים מבוגרים, הרי בדרך כלל – „בהווה“ – אין רגשותיו כלפי אמו באופן כזה של התקרבות חזקה, עד כדי כך שתוכל לשכנעו למצב של עבודה זרה²². בשונה מכך, בת או אשה שאתם הוא חי כל הזמן, וקשור אליהם באופן שתייכן השפעה בענין זה.

ו. יש צורך במסירות נפש

אחת מההוראות שאפשר ללמוד מכאן היא: כל הדרגות המנויות של „אחך...“ הן דרגות בכחות האדם²³ – מדות, שכל וכו'. מכך מובן, שמצד כל הדרגות הללו שבנפש ייתכן ענין של „יסיתך“. כלומר, בעבודת ה' אי אפשר לסמוך רק על העבודה שלפי המדות והשכל (טעם ודעת).

יותר מכך: „רעך אשר כנפשך זה אביך“ – אב היא דרגת החכמה²⁴ השוללת את ענין העבודה זרה, כפי שמבאר אדמו"ר הזקן בתניא²⁵, ולמרות זאת באה ההוראה עד כמה צריך לקיים „אל תאמין בעצמך“²⁶, שאפילו מצד הדרגה של אב, חכמה שבנפש, אי אפשר להיות בטוחים בהמנעות מעבודה זרה, כיון שמתערבת כאן נגיעה אישית – „כנפשך“²⁷, וגם מדרגה זו אפשר ענין של „יסיתך“.

ורואים זאת בקל וחומר²⁸ מן המבואר²⁹ לגבי רבי יוחנן בן זכאי, שאמר³⁰ „איני יודע באיזו דרך מוליכים אותי“, למרות שהוא לא הלך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין³¹, ושמונים שנה למד ולימד תורה³² – אך היה בו ספק מצד פנימיות ועצם נפשו³³, כמבואר בתורת החסידות.

(19) להעיר מפרשיי חיי שרה כד, טו. ולהעיר דבר פ אמור נאמר תחלה „לשאיו הקרוב אליו“ – אשתו (פרשיי) גם לפני „לאמו ולאביו“.

(20) באברבנאל מפרש סדרם בכתוב הוא מלמעלה למטה בסדר הקורבא: אשת חיקך רחוקה מקורבת האדם מן האחים והבנים וזכר הרע באחרונה כו'. – אבל: א) והו לפי פירושו ד, רעך אשר כנפשך הוא רעך כפשוטו ולא האב.

ב) גם לדבריו, צ"ל שבנך או בתך קרובים יותר מאחיו בן אמך אלא שלפירושו, יותר רחוק שיתפתה אדם מהם כי הם ראוים לקבל את מוסר האב כו'. ג) לפי רש"י, פירש לך הכתוב את החביבין לך – הרי נראה במוחש שהנאמר מאוחר בהכתוב חביב יותר.

(21) עפ"י מובן מה שרעך כפשוטו (שנכלל ברעך אשר כנפשך כנ"ל) חשיב לאחר בנך או בתך או אשת חיקך, כנראה במוחש שלרעך חביב עליו – יש השפעה גדולה יותר מבני המשפחה. וראה אברבנאל.

(22) להעיר מפסל מיכה – שופטים יז. ושם, ג; ותאמר (21) עפ"י מובן מה שרעך כפשוטו (שנכלל ברעך אשר כנפשך כנ"ל) חשיב לאחר בנך או בתך או אשת חיקך, כנראה במוחש שלרעך חביב עליו – יש השפעה גדולה יותר מבני המשפחה. וראה אברבנאל.

(23) ר"ה לא, סע"ב. סנהדרין מא, א. (24) אה"ת פנחס ע' א"ט ואילך. וראה גם ד"ה אך בגורל תרכ"ז ותשל"ה (בסה"מ מלוקט ח"א). וראה לקו"ת ויקרא ג, סע"ד. ד"ה אשרנו תרפ"ח ותרצ"ז (סד"ה להבין כו' ה' בעיניך קיצורים לתניא ע' מא ואילך). וראה לקו"ת מסעי (צ, ב) באו"א.

(25) ברכות כה, ב. (26) סוכה כה, א.

(27) ר"ה לא, סע"ב. סנהדרין מא, א. (28) ומה שנאמר בזה הל' „יחידה“ (ראה אה"ת שם) אף שבבואה דבבואה לית להו – הכוונה לבחי' מקיף דחי', ומצד בחי' יחידה שבנפש אין שום נתינת מקום להיפך ח"ו – ראה ד"ה אשרנו שם ונק' ג"כ יחידה בד"כ (ראה ספר המאמרים עת"ר ע' קסב).

ובנוגע לפועל:

יש לפרסם ולעורר בכל מקום ומקום ע"ד העבודה המיוחדת דחודש אלול המרומזת בחמשת הראשי-תיבות דתורה תפלה גמ"ח תשובה וגאולה, ובהדגשה מיוחדת בנוגע לר"ת החמישי, ענין הגאולה, כפי שחודרת בכל עניני העבודה, עי"ז שחודרים ונעשים ברוחה של הגאולה (כולל ובמיוחד ע"י לימוד התורה בעניני הגאולה וביהמ"ק), מתוך צפי' וודאות גמורה שתיכף ומיד ממש רואים בעיני בשר ש„הנה זה (המלך המשיח) בא“.

ובפשטות:

להכריז ולפרסם בכל מקום – בדברים היוצאים מן הלב – שהקב"ה אומר (ע"י עבדיו הנביאים) לכאו"א מישראל „ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה“; ועד שהיום ממש רואים בעיני בשר ברכת הגאולה האמיתית והשלימה.

[ויש להוסיף ולהדגיש שההכרזה והפרסום דכהנ"ל צ"ל גם ע"י אלה שטוענים שעדיין לא נקלט ענין זה (כשלימות) בהבנה והשגה והכרה שלהם, דכיון שגם אצלם ישנו ענין האמונה בשלימות, יכולים (ובמילא צריכים) הם לפרסם הדברים לאחרים החל מבני ביתו (שכודאי אינם צריכים „לסבול“ מזה שעדיין לא הונח הדבר בשכלו), וכל אלה שנמצאים בסביבתו, כל אחד ואחת מישראל, ובודאי שע"י ההשתדלות המתאימה יתקבלו הדברים ויפעלו פעולתם, כולל גם אצל המכריז והמפרסם, שיוקלט אצלו בפנימיות וכו'].

(משיחות ש"פ ראה, א' דר"ח אלול תנש"א)

(4) שה"ש ב, ח. שהשיר עה"פ.

הוספה

בשורת הגאולה

לו.

נוסף על כללות הענין ד'אחכה לו בכל יום שיבוא', ובפרט לאחרי ש'כלו כל הקיצין'², וסיימו כל עניני העבודה (כמדובר כמ"פ), נמצאים בשנה מיוחדת שהר"ת שלה, "הי' תהי' שנת נפלאות אראנו", "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות",

– וכבר ראו בפועל כו"כ "נפלאות" הן בנוגע לגאולת הפרט והן בנוגע לגאולת הכלל, כולל ובמיוחד בנוגע לאחינו בני ישראל שבמדינה ההיא, שרבים מהם יצאו מן המיצר אל המרחב, הן כפשוטו, והן (ובעיקר) בנוגע להאפשרות לחיות חיים יהודיים ע"פ התורה ומצוותי, ועד שבימים האחרונים ממש (ובאופן דפעולה נמשכת גם בימים אלה) התקיים הכינוס של שלוחי חב"ד (מכו"כ מדינות) במדינה ההיא – שבה נמצאת העיירה והערים ליובאוויטש, ליאדי, ליאזנא, רוסטוב ופטרבורג, שבהם חיו ופעלו נשיאי חב"ד במשך כו"כ דורות – נתכנסו השלוחים של נשיא חב"ד בדורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר בעיר הבירה של מדינה ההיא (מאסקווא), על מנת להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בהפצת התורה והפצת המעיינות (דתורת חסידות חב"ד) חוצה, שע"ז אתי מר דא מלכא משיחאי –

ובשנה זו עצמה – עומדים כבר בר"ח אלול, חודש החשבון של כל השנה, אשר, הסך-הכל דהחשבון הוא: „עד מתתי“!...

היתכן שבסיומם של י"א חדשים דשנת „נפלאות אראנו“, משיח צדקנו עדיין לא בא?!...!

* * *

- 1) נוסח „אני מאמין“ (נדפס בכמה סידורים) – ע"פ לשון הכתוב חקוק ב, ג. פירוש המשניות להרמב"ם סנהדרין הקדמה לפרק חלק היסוד הי"ב.
- 2) לשון חז"ל – סנהדרין צז, ב.
- 3) אגרת הבעש"ט הידועה – נדפס בכתר שם טוב (הוצאת קה"ת) בתחילתו. ובכ"מ.

לקוטי

ראה

שיחות

וכדי להישמר מ'יסתך... ונעבדה אלקים אחרים', יש צורך בעבודה של מסירות נפש – מסירת הרצון, הנעלה מן החכמה. ואז משפיע הדבר גם על הכחות שמתחתיו³⁴, החל מדרגת החכמה – אב, ולמטה מזאת „אחיך בן אמך...“, ולא זו בלבד שיישמרו מ'יסתך', אלא אדרבה – „אחריי³⁵ ה' אלקיכם תלכו ואותו

34) ראה ד"ה אשרנו שם.

35) פרשתנו יג, ה. ולהעיר שג"ז נאמר (בפרשה

תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקולו תשמעו ואותו תעבדו ובו תדבקון"³⁶.

(משיחות ש"פ ראה תשל"ב)

שלפנ"ו) בהמשך לזה שלא תשמע אל הדברים – נלכה אחרי אלקים אחרים אשר לא ידעתם גו"י. (36) פי' דרגות אלו – בדרושים עה"פ: לקו"ת פרשתנו יט, ב ואילך. סידור כג, סע"ד ואילך. אוה"ת פרשתנו ע' תרפ ואילך.

אלול

א. תיאור שבת מברכים אלול בחג הפסח, והשאלות על כך

באחת משיחות חג הפסח¹ מתאר כ"ק מו"ח אדמו"ר את המצב הרוחני ששרר בשבת מברכים אלול בליובאוויטש – „עיר הבירה“ של אדמו"רי חב"ד במשך שנים רבות². וכך נאמר שם (בתרגום חפשי):

„בשבת מברכים חודש אלול בליובאוויטש, למרות שבדרך כלל היה זה עדיין יום בהיר של שמש וזרחת, כבר השתנה האויר, כבר החל להיות מורגש ריח-אלול, וכבר נשבה רוח תשובה.“

כל דברי רבותינו נשיאינו מדוייקים בכל פרטיהם. ומובן, שכל ארבעה התיאורים שבשיחה לגבי שבת מברכים אלול – (א) בהירות וריחת השמש (ב) שינוי האויר (ג) תחושת „ריח“ אלול (ד) משב „רוח תשובה“ – אינם סתם מליצות, אלא אלה הם ארבעה ענינים המבטאים את תוכנה הפנימי של שבת מברכים אלול.

יותר מכך: דברי רבותינו נשיאינו מדוייקים לא רק לגבי תוכן הדברים, אלא גם לגבי זמן אמירתם – כל דבר נאמר בזמן המתאים, אם כי ההשפעה חייבת להימשך גם לאחר מכן,

1) תרצ"ד (לקו"ד ח"א קטו, ב).

2) ראה לקו"ד שם בהערה שבשולי הגליון. וראה ספר הוכרונות ח"א ע' 55 (ובהוספת שם ע' 342) שייכותה של חסידות חב"ד ל'ליובאוויטש'.

כמוסבר במספר מקומות, וכיון שכ"ק מו"ח אדמו"ר תיאר את שבת מברכים אלול בחג הפסח מובן שיש קשר פנימי בין שני הזמנים.

לכאורה, לגמרי לא מובן: שני זמנים אלו – אלול והג הפסח, לא רק שונים במהותם, אלא מנוגדים זה מזה³: פסח הוא השפעה והמשכה מלמעלה למטה – תחילה „דודי לי“ ואחר כך „ואני לו“⁴, כפי הידוע שהגאולה ביציאת מצרים לא הגיעה על ידי עבודתם של ישראל (ואדרבה⁵: לפני יציאת מצרים הם היו במצב של „הללו עובדי עבודה זרה והללו...“⁶), אלא בדרך של אתערותא דלעילא⁷ (=התעוררות מלמעלה) שגרמה לאתערותא דלתתא (=מלמטה) אצל ישראל. לעומת זאת, חודש

3) ראה גם סה"ש תש"ג ע' 177.

4) לשון הכתוב שה"ש ב, טו. וקאי על יצי"מ (ד"ה דודי לי תרכ"ו בתחלתו. וש"נ).

5) דלא רק אשר הגילוי שנמשך ביצי"מ – בחי' „בכבודו ובעצמו“ – אינו שייך שיומשך ע"י עבודה, כי עבודת הנבראים אינה מגיעה לבחינה זו, הנה נוסף לזה, לא ה' או אצלם עבודה, כי „הללו כו“.

6) מדרש תהלים – באבער – טו, ה. יל"ד בשלה יד, כו. זח"ב קע, ב.

7) ומה שאמרו רז"ל (מכילתא שמות יד, לא) בשכר האמונה נגאלו אבותינו ממצרים, הרי האמונה ירושה היא לנו מאבותינו (וראה תניא פל"ד מב, ריש ע"ב): בירושה כו' שלא עמל בו). וגם ענין דם מילה ודם פסח שבזכותם נגאלו (פרד"א פכ"ט. מכילתא שמות יב, ו. הובא ברש"י שם), ענינם הוא המשכת וגילוי האמונה בענין של פועל (ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 122). משא"כ עבודת התשובה – נקודה התיכונית דחודש אלול – היא עבודה שמצד המטה עצמו (ולא המשכת הענינים הבאים

הבאה כהכנה לעבודה זו¹⁴, שהרי ה„אתערותא דלעילא“ המוקדמת באה כחסד חנם ונובעת רק מחיצוניות האור, ואילו ה„אתערותא דלעילא“ שבאמצעות העבודה היא „למעשה ידך תכסוף“¹⁵, ונובעת מפנימיות האור. אך עם זאת מובן, שיכולתה של ה„אתערותא דלתתא“ לעורר „אתערותא דלעילא“¹⁶ נובעת מה„אתערותא דלעילא“ המוקדמת¹⁷.

ולמרות שמתן הכח לעבודת „אני לדודי“ היא התגלות י"ג מדות הרחמים בחודש אלול, בכל זאת, כיון שלכל דבר יש זמן המתאים לו, וזמנה של השפעת „אתערותא דלעילא“ באופן כללי הוא בפסח, כדלעיל (לעומת חודש אלול שהוא, כשלעצמו, זמן העבודה מלמטה למעלה) – לכן כך הוא גם לגבי ה„אתערותא דלעילא“ של אלול, שמקורה בפסח. כלומר, פסח הוא זמן של אתערותא דלעילא באופן כללי, ומכך נובעת אחר כך השפעות מסויימות יותר לכל ענין בזמן המתאים לו¹⁸ – כולל השפעת י"ג מדות הרחמים בחודש אלול.

לכן נאמרה בחג הפסח השיחה¹⁹ אודות שבת מברכים אלול, שבה נמשכים, באופן כללי, כל עניני החודש²⁰, כולל השפעת י"ג מדות הרחמים.

14) באתעדל"ע הנמשכת אחרי קדימת האתעדל"ת – ב' מדינות: א) המתעוררת ע"י האתעדל"ת. וגם בבחינה זו יש מעלה על האתעדל"ע שקדם האתעדל"ת, כי היא בחי' פנימית (אלא שפנימיות זו היא מבחי' התחונה, אשר האתעדל"ת מגיעה לשם). ב) הנמשכת מצד עצמה לאח"י (שאינה שורה ומתגלה אלא כשיש שלימות במעשה התחוננים). ובחינה זו היא בחי' פנימיות של בחי' עליונה, אשר אין אתעדל"ת מגעת לשם (ראה בכי' לקרית שה"ש כד, א"ב). וי"ל אשר בחי' האור הנמשך ע"י העבודה דאלול – עבודת התשובה, היא כמו בחי' הג' וכוונת מהמבואר להלן סעיף ד' בענין ההמשכה שע"י תשובה.

15) איוב יד, טו.
16) ראה ד"ה אדון עולם תש"ג פ"ו (וראה גם לקרית שמע"צ פג, ב ואילך), אשר כללות הענין מה שבאתעדל"ת אתעדל"ע (גם בחי' הא' שבערה 14) הוא רק לפי שכן עלה ברצונו ית'.
17) לקרית שה"ש שם.
18) והוא מה שפסח הוא ראש השנה לרגלים (ראה ר"ה ד, א), כי הראש כולל בו כללות החיות שבגוף וממנו נמשך חיות פרטי לכל אבר השייך אליו (ראה עטרת ראש בתחלתו).
19) ההמשכה מלמעלה ע"י נשיא הדור.
20) כי ראש חודש כולל כל ימי החודש (שלכן נקרא ראש חודש), ובשבת מברכים מתברך הוא בתוך ר"ח (נוסף

אלול הוא זמן של עבודה רוחנית מלמטה למעלה – תחילה „אני לדודי“, אתערותא דלתתא, ואחר כך „ודודי לי“⁸ (ראשי תיבות: אלול⁹). ויש להבין: מדוע מתארים בפסח את הענין של שבת מברכים חודש אלול?

ב. שורשה של ה„אתערותא דלעילא“ הוא בחג הפסח

הסבר הענין הוא: ידוע (כמאמר חז"ל¹⁰ על הפסוק¹¹ „מי הקדימני ואשלם“), שגם מה שיהודי משיג באמצעות עבודתו נעשה בכח הניתן לו מלמעלה. לאחר אתערותא דלעילא הוא מסוגל לעבוד באופן של אתערותא דלתתא. וכפי שמבאר אדמו"ר הזקן¹², שבאלול מתגלות י"ג מדות הרחמים, וממשיל זאת למלך הנמצא בשדה שאו רשאי כל המעוניין בכך לצאת ולקבל את פני המלך וכו'. כלומר, למרות שבחודש אלול העבודה היא מלמטה למעלה, בכל זאת נדרשת לשם כך התגלות י"ג מדות הרחמים ונתינת רשות וכן מלמעלה, ורק לאחר מכן אפשרית העבודה של „אני לדודי“¹³.

ומובן, שה„אתערותא דלעילא“ הבאה לאחר עבודה של „אתערותא דלתתא“ ובאמצעותה, נעלית הרבה יותר מן ה„אתערותא דלעילא“

מלמעלה). ולהעיר מוח"ב ג, סע"ב. פרד"א ס"פ מה. ועוד.
8) לשון הכתוב שה"ש ו, ג.
9) אבודרהם סדר תפלת ר"ה (בשם הדרשנים). פע"ח שער ר"ה פ"א. שער הפסוקים להארי"ל עה"פ.
10) ויק"ר פכ"ז, ב. וממ"ש מובן, אשר הצורך לנתינת הכח שמלמעלה אינו רק מצד המניעות של היצה"ר (כמיו"ל קידושין ל, ב) אלא ה"קב"ה עוורו אין יכול לו, אלא גם בשביל קיום המצות עצמם.
11) איוב מא, ג.
12) לקרית ראה לב, א. – וראה (בהבא לקמן) גם לקרית חכ"ש ע' 162 ואילך.
13) וגם התקיעה בשופר שבחודש אלול הו"ע אתעדל"ע. שהרי ענינה הוא כמ"ש (עמוס ג, ו) אם יתקע שופר בעיר כו' (טור או"ח ריש ס' תקפא. וראה אוה"ת ענין תק"ש ב"ה אלול (נצבים ע' ארפ), די"ל אשר פירוש „יתקע“ הוא שהתקיעה באה וזלמנעלה (ולא שהעם תוקעין). ורק אשר המשכת התקיעה שמלמעלה היא ע"י התקיעות שאנו תוקעין. וראה לקו"ד שם (קטו, א) שתקיעה הראשונה דחודש אלול היא ההודעה על פתיחת שערי הרחמים דחודש אלול, ופתיחת שערי הרחמים הרי היא המשכה מלמעלה.

ג. ארבעת הפרטים – אתערותא דלתתא באמצעות „אתערותא דלעילא“

לפי זה מובנים ארבעת הענינים בתיאור שבת מברכים אלול בשיחה הנ"ל, שמחולקים באופן כללי לשני סוגים: בהירות אור השמש – בחלק הראשון („למרות שבדרך כלל היה זה עדיין²¹ יום שמש בהיר“). ושינוי מזג האויר, תחושת ריח-אלול, ומשב רוח תשובה – בחלק השני.

כי אור השמש יורד מלמעלה, ובפנימיות הענינים הכוונה היא להארה והשפעה מ„שמש הוי“²², המאירה בחודש אלול כפרט מן ההמשכה הכללית של חודש ניסן, כאמור, ויתר שלושת הענינים מבטאים את התעוררות הנבראים למטה באמצעות ההארה של „שמש הוי“.

ד. הקשר שבין „רוח“ ו„ריח“ לבין ענין התשובה ואלול

בקשר להתעוררות הנבראים, על ידי ההשפעה מלמעלה, מציין כ"ק מו"ח אדמו"ר שני ענינים²²: א) „כבר התחיל להיות מורגש ריח-אלול“ (ב) „כבר נשבה רוח התשובה“.

הקשר שבין „ריח“ ו„רוח“ לבין חודש אלול ותשובה הוא:

„עיקר התשובה הוא כמו שנאמר²³ והרחח תשוב אל האלקים אשר נתנה“²⁴ – עיקר מהות התשובה היא להתעלות לדרגת „רוח“, אשר כאן היא מעל²⁵ לדרגת „אור“²⁶, ואז נגרים הענין של „תשוב אל האלקים...“ ולכך רומז

על אשר השבת, מיני' מתברכין כולה יומין).
21) דיוק תיבת „נאך“, כי כללות חדשי הקיץ ענינים הוא המשכה מלמעלה, המתחלת בחודש ניסן.
22) ולהעיר מל"ת להארי"ל פ' ויצא (ד"ה ענין הו' כוכבי לכת). הערה בסו"מ ש"ת ע' 28.
23) וענין חילוף האויר הוא הקדמה לשני ענינים אלו, כדלהלן סעיף ה'.
24) קהלת יב, ו.
25) לקרית האוינו עא, ג.
26) וגם מזה מובן, אשר ע"י עבודת התשובה דאלול נמשכת בחי' נעלית יותר מהאתעדל"ע שקדמה לה. כי האתעדל"ע שקדמה לה הו"ע „א ונשיינעדינגער טאג“ כנ"ל בחי' אור.
27) לקרית שם עב, א.

כ"ק מו"ח אדמו"ר בביטוי „רוח תשובה“, כי עיקר התשובה – ואלול – הוא בדרגת „רוח“, ובכך מובן גם הקשר של „ריח“ לאלול: עיקר העבודה של „אני לדודי“ באלול היא עבודת התשובה, שבאמצעותה זוכים ל„רוחו של משיח“²⁷, שגילוי הוא בבחינת ריח, כנאמר²⁸: „והריחו בירת הוי'...“ – חשים זאת דוקא ב„מורה ודאין“, כדברי חז"ל²⁹.

ה. אויר – דבר נחוץ ומחיה לכל אחד באופן תמידי

כהכנה לשני הענינים – „רוח“ של תשובה, ובחינת „ריח“ אלול – אומר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחה: „כבר השתנה מזג האויר“, וכוונתו בזה:

בצרכי חייו של האדם יש מספר סוגי צרכים: בית לגור בו, לבוש, מזון, משקה, ואויר לנשימה, אשר זה נחוץ יותר מזה, לבוש נחוץ יותר מבית, יותר מכך נחוץ המזון, יותר מכך השתיה, וחשוב מכל – אויר לנשימה³⁰, שהוא צורך תמידי, ובלעדיו אי אפשר להתקיים אפילו זמן קצר³¹.

וכיון שאדם זקוק כל-כך לאויר והוא נושם אותו תמיד, הרי מובן, שתעלתו של האויר מורגשת תמיד על ידי כל אחד.

וזהו המשמעות של הנאמר בשיחה לגבי האויר: כיון ש„ריח“ אלול ורוח התשובה כבר מורגשים ב„אויר“ שהשתנה, מובן שהם קיימים באופן של „אויר“, ללא תלות בשום טרחה³², וקשורים ונחוצים לכל אחד³³, ומחיים כל אחד – כל נשמה – בכל נשימה, כמאמר חז"ל על הפסוק³⁴: כל הנשמה תהלל י"ה הללו'.

(משיחת ש"פ ראה ש"מ אלול, תשכ"ז)

27) בי"ד ספ"ב, הובא בלקרית שם.
28) שיעור יא, ג.
29) מהדורני צג, ב.
30) ד"ה מים רבים תרל"ו פ"א.
31) ראה ג"כ שו"ע אה"ע סי' יז סל"ב, שו"ת צ"צ אה"ע סי' סח"ע, מקומות שציון בשד"ח כללים מערכת כ' כלל קח – שיעור שעה קלה זו כמה היא.
32) ראה ד"ה מים רבים שם, שהאויר להיות נחוץ מאוד, הוא מצוי תמיד בלי שום מחיר כלל.
33) להעיר ג"כ מהביאור בענין „אויר – אור י" (ראה ס' הערכים חב"ד ח"ב בעריכו ס"ה, וש"ו).
34) תהלים קג, ו. בי"ד פי"ד, ט.